

Edukacja dla bezpieczeństwa – zarys problematyki

Streszczenie: W referacie została przeanalizowana kwestia dotycząca edukacji dla bezpieczeństwa w Polsce. Autorka przedstawiła ewolucję podejścia do tejże tematyki oraz wychowania przyszłych pokoleń w trosce o bezpieczeństwo.

Obecnie określenie „edukacja dla bezpieczeństwa” jest dość powszechnie stosowane. Niemniej jednak pojęcie to przeszło pewną ewolucję: od przysposobienia wojskowego, przysposobienia obronnego, przez edukację obronną, wychowanie obronne, po edukację dla bezpieczeństwa¹. Istotną składową obecnie używanego pojęcia jest „edukacja”. Można ją pojmować jako „ogół czynności i procesów mających na celu przekazywanie wiedzy, kształtowanie określonych cech i umiejętności”². W kontekście bezpieczeństwa należy stwierdzić, że edukacja dla bezpieczeństwa skupia się na kształtowaniu odpowiednich postaw, rozwijaniu wiedzy oraz umiejętności bezpiecznych zachowań w celu ochrony zdrowia i życia człowieka. Ponadto edukacja dla bezpieczeństwa ma pomóc w unikaniu współczesnych zagrożeń. Aby zadbać o przyszłość, należy zacząć działać już dziś. Należy wyposażać kolejne pokolenia w wiedzę, pomagać zdobywać doświadczenia, wychowywać w miarę posiadanych sił i środków.

Wychowanie w aspekcie psychologicznym rozumiane jest jako „dynamiczny, złożony układ wzajemnie od siebie zależnych procesów nadawania i wywierania wpływu. Zachodzą one między jednostkami o zróżnicowanych, specyficznych rolach, w których jedna jest dojrzałym wychowawcą, a druga mniej dojrzałym od niego wychowankiem, w celu realizowania świadomie założonego projektu osobowości wychowanka”³. Natomiast przez pryzmat pedagogiki, wychowanie to „dynamiczny, złożony układ oddziaływań społecznych, instytucjonalnych, interpersonalnych, bezpośrednich i pośrednich, wywołujących

¹ S. Zakrzewska, *Teraźniejszość i przyszłość edukacji dla bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika”, 15/2017, s. 58-63.

² *Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/edukacja;3896542.html>, data dostępu: 24.04.2019.

³ A. Pieczywok, *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec zagrożeń i wyzwań współczesności*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2012, s. 216.

zmiany w osobowości człowieka. Są to zmiany społecznie akceptowane i postulowane”⁴.

Z uwagi na powyższe, edukacja dla bezpieczeństwa winna być wdrażana od samego początku poznawania świata przez dziecko. Pierwszymi nauczycielami dziecka jest oczywiście rodzina, a zwłaszcza rodzice. Następnie dziecko trafia do społeczeństwa, które ma niebagatelny wpływ na jego rozwój, a podstawę edukacji zdobywa w szkole, na różnych jej etapach.

Reforma szkolnictwa z 2008 r. wprowadziła do programów kształcenia nowy przedmiot „edukacja dla bezpieczeństwa”. Szczególny nacisk położono na szeroko rozumiane bezpieczeństwo. Jako pierwsi nowego przedmiotu uczyli się uczniowie gimnazjum, a następnie szkół ponadgimnazjalnych. Kolejna reforma (2017 r.) wiązała się ze zmianami w podstawie programowej oraz zmianami etapów kształcenia. Obecnie przedmiot będzie nauczany na II etapie kształcenia (klasa 8) i na III etapie.

W ramach zajęć młodzież uczy się m. in. zagadnień z modułów: bezpieczeństwo państwa, ochrona ludności, zagrożenia we współczesnym świecie – postępowanie w sytuacjach zagrożeń, pierwsza pomoc w nagłych stanach zagrożenia życia, edukacja zdrowotna - zdrowie w wymiarze indywidualnym oraz zbiorowym. Jak nietrudno zauważyć, są to szerokie kategorie, a program zajęć oraz wymiar czasowy są nieadekwatne w stosunku do treści. Ponadto młodzież nie jest w stanie w tak krótkim czasie przyswoić wszystkich treści. Podejmowanie edukacji dla bezpieczeństwa w szkołach nie powinno opierać się tylko na poznaniu teoretycznym. Zdecydowana większość ludzi uczy się przez doświadczenia. Jak wspomniano wcześniej, zarówno edukacja, wychowywanie, czy też ściślej edukacja dla bezpieczeństwa to są złożone zagadnienia, wymagające sukcesywnego działania, konsekwentnego podejścia do nauczania, a także elastycznej postawy z uwagi na dynamikę zmieniającego się świata⁵.

Edukacja obronna (dla bezpieczeństwa) realizowana w systemie oświaty zawsze uzależniona była od aktualnej sytuacji geopolitycznej, w jakiej znajdowała się Polska. Jej charakter na początku kształtowany był na podstawie doświadczeń z I wojny światowej. Współczesny wymiar edukacji dla bezpieczeństwa jest przede wszystkim wyrazem poczucia pozornego bezpieczeństwa (nauczanie o realnych zagrożeniach naturalnych i komunikacyjnych).

⁴ J. Kunikowski, *Stosowana metodologia badań*, [w:] J. Kunikowski (red.), *Uwarunkowania procesu edukacji dla bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2011, s. 11.

⁵ Z. Kwiasowski, *Znaczenie edukacji dla bezpieczeństwa w wychowaniu obywatelskim*, [w:] Z. Kwiasowski (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa: teoria i praktyka*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014, s. 82-84.

Generalnie system edukacji w Polsce wymaga wielu zmian. Jednak w obliczu realnych przemian ustroju szkolnego, pojawia się wiele obaw, wątpliwości i sprzeciwów w środowisku szkolnym i społecznym. Wynika to między innymi z naturalnej niechęci ludzi do wszystkiego co nowe, obce i niewiadome. Jednak należy pamiętać, że żyjemy w dynamicznym społeczeństwie, nieustannie generującym potrzebę zmian i udoskonaleń. Każda zmiana jest dobra, pod warunkiem, że jest merytorycznie uzasadniona. Historia Polski dowodzi, że świadome zagrożenia i przygotowanie do radzenia sobie z nimi społeczeństwo stanowi najwyższy potencjał i wartość narodu. Zatem dokonując istotnych zmian systemu oświaty, powinno się również pochylić nad aktualnym stanem edukacji obronnej. Warto podnieść rangę bezpieczeństwa w procesie edukacyjnym, rozszerzając zakres tematyczny m.in. o zagadnienia dotyczące powszechnej samoobrony i poświęcając większą liczbę godzin dydaktycznych głównie na ćwiczenia praktyczne (uczenie przez doświadczenie).

Współcześnie coraz większego znaczenia nabiera wypracowywanie umiejętności radzenia sobie z niebezpieczeństwami, które wynikają z dynamicznego rozwoju cywilizacji. Stale wzrasta bowiem ilość czynników powodujących bezpośrednie zagrożenie dla życia i zdrowia człowieka. Chociaż często nie mamy bezpośredniego wpływu na występowanie sytuacji kryzysowych, możemy starać się nauczyć na nie reagować. Poprzez odpowiednie działania można zapobiegać ich niepożądanym skutkom, pomagać potrzebującym czy też sprawnie pokierować akcją ratunkową. Brak wiedzy oraz doświadczenia, jak również uleganie emocjom powodują, że działamy chaotycznie. Może to zaszkodzić zarówno ratującemu, jak i ratowanemu. Dlatego w tym kontekście istotne stało się przygotowanie społeczeństwa do radzenia sobie w trudnych sytuacjach. Ze względu na zmieniającą się rzeczywistość, permanentny rozwój, proces edukacyjny człowieka nigdy się nie kończy. Nie można zatem uznać, że dana jednostka posiadała wszelką wiedzę i umiejętności oraz niczego więcej nie można się nauczyć.

Literatura

- Encyklopedia PWN*, <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/edukacja;3896542.html>, data dostępu: 24.04.2019.
- Kunikowski J., *Stosowana metodologia badań*, [w:] J. Kunikowski (red.), *Uwarunkowania procesu edukacji dla bezpieczeństwa*, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach, Siedlce 2011.
- Kwiasowski Z., *Znaczenie edukacji dla bezpieczeństwa w wychowaniu obywatelskim*, [w:] Z. Kwiasowski (red.), *Edukacja dla bezpieczeństwa: teoria i praktyka*, Wojskowe Centrum Edukacji Obywatelskiej, Warszawa 2014.

Pieczywok A., *Edukacja dla bezpieczeństwa wobec zagrożeń i wyzwań współczesności*, Akademia Obrony Narodowej, Warszawa 2012.

Zakrzewska S., *Teraźniejszość i przyszłość edukacji dla bezpieczeństwa*, „Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Humanitas. Pedagogika”, 15/2017.

Education for safety – outline of the problem

Summary: The aim of the article is to present the history of education for security in Poland, as well as the emerging future in the area of education of citizens in the field of security.

Keywords: future of defence education, defence education